

Валентина Балаж
Національний університет
«Киево-Могилянська академія»

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЕВФЕМІЗМІВ МАСМЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ
(на матеріалі інтернет-видання
«BBC NEWS УКРАЇНА»)

Досліджено вторинні евфемістичні найменування, які виокремлено із новинних статей інтернет-видання «BBC News Україна». Непоодиноке використання евфемізмів фіксуємо у різних типах дискурсів, зокрема у дискурсі масмедіа. Наведено та проаналізовано приклади, що вживалися напередодні повномасштабної війни. Досліджений матеріал свідчить про наявність у авторів намірів імплікувати інформацію з метою знизити градус напруги у суспільстві. Утверджено важливість вивчення процесу евфемізації з урахуванням прагмалінгвістичного аспекту.

Ключові слова: евфемізм, лінгвістична прагматика, масмедійний дискурс, принцип кооперації.

The research analyzes secondary euphemistic nominations observed in the news articles of “BBC News Ukraine”. It is observed that euphemisms are widely used in various types of discourses, including mass media discourse. The analyzed examples, singled out on the eve of a full-scale war, where the authors’ desire is to imply unpleasant information in order to reduce the degree of tension in society are noticeable. The urgency of studying the process of euphemization considering the pragmalinguistic aspect is confirmed.

Key words: euphemism, pragmalinguistics, mass media discourse, cooperative principle.

Евфемізми як одиниці вторинної номінації нині перебувають у фокусі уваги дослідників, адже спостерігаємо збільшення частотності їхнього використання у різних типах дискурсів. Масмедійний дискурс не є винятком, адже попри менший ступінь цензурування, який фіксуємо після початку повномасштабної війни, автори новинних статей не нехтують використанням більш м'яких номінацій на позначення неприємних для соціуму понять і явищ.

Загалом, описуючи явище евфемізації, дослідники зауважують, що евфемізми є альтернативою небажаним виразам і використовують їх із метою уникнення «втрати обличчя» (loss of face), адже некоректно підібраний вислів може бути табуованим, викликати небажані реакції у реципієнтів або ж містити небажані негативні конотації, які могли б завадити вдало реалізувати комунікативний намір мовця у певній комунікативній ситуації [2, р. 29].

Попри те, що традиційна лінгвістична наука переважно досліджує вторинні номінації у межах семантики, ми пропонуємо розглядати евфемізми як одиниці сфери лінгвістичної прагматики, адже це дозволяє всебічно їх проаналізувати. Важливим у цьому контексті є когнітивно-прагматичний чинник, що дає змогу обґрунтувати зарахування тієї чи тієї номінації до евфемізмів. Тобто критерії їхнього визначення мають охоплювати контекст і мету мовця, який здійснює комунікативний намір у конкретній мовленнєвій ситуації [4, р. 63].

Ми здійснили аналіз новинних публікацій інтернет-видання «BBC News Україна», акцентуючи увагу на статтях, опублікованих за лютий 2022 року, та виокремили такі номінації: «Британці стурбовані можливою ескалацією конфлікту з боку Росії» 02.02.2022 [4]. У цьому випадку автор вдається до використання евфемістичної лексики з метою знизити градус напруги у суспільстві, адже тогочасна ситуація характеризувалася високим рівнем стурбованості. Евфемізм *ескалація конфлікту* буквально

означає: Росія може розпочати повномасштабну війну. Значимо, що лексема *конфлікт* є універсальною і часто вживаною у різних дискурсах, що неодноразово помічаємо і в аналізованому виданні: «Під час *конфлікту на Донбасі* загинуло близько 14 тисяч людей, понад 2 млн змушені були залишити свої домівки» 02.02.2022 [5]. Зауважимо, що після вторгнення російських військ у 2014 році новинні медіа нехтували використанням прямого найменування — *війна*. Загалом ситуація після 24 лютого змінилася, проте цю лексему все ж використовують з обережністю.

Вище згадані приклади демонструють формальне порушення принципу кооперації Г. П. Грайса, а саме максими способу, загальним постулатом якої є вимога: «Висловлюйся чітко» [3, р. 46]. Лексема *війна* є доволі однозначною та зрозумілою, проте *конфлікт* (ба більше — *ескалація конфлікту*) розмиває грані чіткості, завдяки чому досягається прагматичний евфемістичний ефект. Читач, який бачить евфемістичне найменування, менш гостро реагує на зміст повідомлення, адже інформацію подано завуальовано, пом'якшено.

Дослідниця А. Глущенко у статті «Імплікатури як порушення мовленнєвої поведінки комунікантів» зазначає, що при порушенні максим комунікативного співробітництва «завжди виникає можливість передавання додаткової, непрямо вираженої інформації, що забезпечується так званими імплікатурами, які виникають при будь-якому — спонтанному (ненавмисному) чи інтенційному (навмисному) порушенні комунікативних максим» [1, с. 158]. Відповідно до цього пропонуємо розглядати пом'якшувальні вторинні найменування саме як евфемістичні імплікатури, адже у кожному випадку використання евфемізму автор/мовець кодує певну інформацію, яку реципієнт має змогу декодувати завдяки контексту, фоновим знанням чи особистому досвіду.

Отож можна зробити висновок, що дослідження евфемістичних найменувань з урахуванням прагмалінгвістичного аспекту

є продуктивним напрямом, який потребує подальшого аналізу та вивчення. Залучення аспектів теорії мовленнєвих актів, вчення про прагматичні принципи спілкування, імплікатури тощо дає змогу дослідити мету, комунікативні інтенції мовця, що є актуальним у контексті сучасної лінгвістичної науки.

Література

1. Глущенко А. В. Імплікатури як порушення мовленнєвої поведінки комунікантів. *Virtus. Scientific Journal*. 2019. Вип. 38. С. 158–160.
2. Allan K., Burrige K. *Euphemisms and Dysphemisms: Language Used as Shield and Weapon*. New York : Oxford, 1991. 263 p.
3. Grice H. P. *Logic and Conversation. Syntax and semantics*. 1957, Vol. 3. Pp. 41–58.
4. Rabiyeva M. G. *Dysphemism or Euphemism? Central Asian journal of literature, philosophy and culture*. 2022. No. 3(6). Pp. 61–65.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Що кажуть про можливе вторгнення в Україну на вулицях Лондона. BBC News Україна : вебсайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60222851> (дата звернення: 28.10.2022).
6. Чому про напад Росії заговорили зараз, і чи має Кремль план дій? BBC News Україна : вебсайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60231718> (дата звернення: 28.10.2022).